

5. Хрестоматия по логопедии (извлечения и тексты). Учебное пособие для студентов высших и средних специальных педагогических учебных заведений : Т. 1 / Под ред. Л. С. Волковой и В. И. Силиверстовой. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1997. – 560 с.

УДК 376.36:808.55

Ю. О. Пірятинець

студентка спеціальності
«Корекційна освіта. Логопедія»

В. М. Андросова

старший викладач кафедри логопедії
Сумський державний педагогічний
університет ім. А. С. Макаренка

ВИКОРИСТАННЯ ТЕАТРАЛІЗОВАНИХ ІГОР У КОРЕКЦІЇ ЗАЇКАННЯ ЗА МЕТОДИКОЮ ГОНЧАРОВОЇ Н.Т.

У статті розглядається методика Гончарової Н. Т. з використання театралізованих ігор при подоланні заїкання, подаються основні різновиди театралізованих ігор, які автор пропонує застосовувати під час корекційного процесу із заїкуватими дітьми.

В статье рассматривается методика Гончаровой Н. Т. по использованию театрализованных игр при преодолении заикания, подаются основные разновидности театрализованных игр, которые автор предлагает применять при коррекционном процессе с заикающимися детьми.

In the article N. T. Goncharova's method is viewed with the usage of dramatized game while overcoming stuttering which the author proposes to use during the remedial process of stuttering children.

Ключові слова: заїкання, фіксація на ваді, театралізовані ігри.

Ключевые слова: заикание, фиксация на недостатке, театрализованные игры.

Key words: stuttering, fixation on defect, theatrical games.

Постановка проблеми. Мовленнева діяльність відіграє особливу роль у житті людини. Вона є фундаментом мислення, регулятором поведінки і виконує соціальну функцію. Мовлення забезпечує взаємодію людини з оточуючим соціальним середовищем, у зв'язку з чим порушення мовленнєвої діяльності можуть мати негативні наслідки. В

Україні з кожним роком спостерігається збільшення кількості дітей зі складними порушеннями мовленнєвого розвитку, а саме заїкання, ЗНМ, ЗМР, ринологія.

Заїкання – це порушення темпу, ритму та плавності усного мовлення, зумовлене судомним станом м'язів артикуляційного апарату (За Л. Біляковою). Заїкання є одним із поширених мовленнєвих порушень. За даними деяких досліджень, на цю недугу страждають близько 3 % дітей і 1 % дорослих (Ю. Кузьмін), за даними Л. Міссуловіна – відповідно 2 % та 1,5 % дорослих [4, с. 402].

Вплив заїкання, як порушення мовлення, на розвиток дитини залежить від ступеня дефекту, а також від того, як дитина ставиться до свого дефекту (Л. Белякова, 2001; Н. Власова, 1959; О. Д'якова, 2001). Вже у маленьких дітей зароджуються переживання із приводу якості власного мовлення. Із віком хвилювання, а також рівень загальної тривожності, можуть зростати. Ступінь вираженості мовленнєвих хвилювань залежить від ступеня мовленнєвого розладу: чим більше виражена заїкуватість, то більші хвилювання. Ці хвилювання значною мірою залежить від того, хто є партнером зі спілкування. Страхи можуть мати й індивідуальний характер. Дослідження провідних вчених (М. Хватцев, Ю. Флоренська, Н. Власова, В. Селівестров) свідчать про те, що з віком у дитини може зростати ступінь фіксованості на власному мовленнєвому дефекті [1].

Фіксованість на своїй ваді – це відображення об'єктивно існуючої мовленнєвої вади (мовленнєвих заїкань) у всій психологічній діяльності заїкуватої дитини. Це результат процесів отримання і перероблення інформації про мовленнєві труднощі і пов'язані з ним неприємності, трансформовані у психічні стани і властивості заїкуватої, що виявляються в його взаємодії з навколишнім соціальним середовищем [4, с. 412].

На сьогоднішній день розроблено різні способи та методи подолання заїкання, в тому числі і з подолання фіксованості на ваді. Одним із поширених методів є використання театралізованих ігор.

Мета статті. Дослідити методику Гончарової Н. Т., розглянути основні різновиди театралізованих ігор, які автор

пропонує застосовувати під час корекції заїкання та методику їх проведення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Заїкання проявляється, насамперед, у мовленнєвій комунікації дітей, розвиток якої досить успішно здійснюється в театралізованих іграх. Вони допомагають дітям звільнитися від фіксації на своєму дефекті, їх можна використовувати для розвитку загальної і мовленнєвої моторики, як засіб корекції мовлення, як активний засіб психотерапії. Автор організовує ці ігри майже на кожному логопедичному занятті. Вони проводяться поетапно.

На першому етапі роботи вона дає ігрові вправи, спрямовані на вироблення міміки, жестів і пантоміміки, що є своєрідним прологом до майбутніх театралізованих ігор, наприклад:

«З'їли кислий лимон» (діти кривляються).

«Розсердились на забіяку» (зрушують брови).

«Зустріли знайому дівчинку» (посміхаються).

«Злякалися забіяки» (піднімають брови, широко відкривають очі, відкривають рот).

«Здивувалися» (піднімають брови, широко відкривають очі).

«Образилися» (опускають кутики губ).

«Вміємо лукавити» (моргають то правим оком, то лівим).

Ігрові вправи з навчання жестам:

✓ логопед пропонує дітям показати високого хлопчика, «низького», вказати напрям вгору, вниз, навколо; я, ти, ми; маленького комарика; ведмедя (2).

Завдяки цим ігровим вправам, які систематично проводяться, міміка стає більш рухливо і виразною, рухи набувають великої впевненості керованості. Заїкуваті діти починають легше переключатися з одного виду руху на інший, можуть самостійно вирішити рухову задачу, вчать розуміти відтінки і нюанси у виразі обличчя, у жестах і рухах іншої людини.

На другому етапі Гончарова Н. Т. пропонує використовувати такі прийоми, як супровід своїх дій і дій дітей словами, доступними заїкуватим дітям. Особлива увага приділяється фіксації уваги дітей на оточуючих предметах, їх властивостях.

Потім пропонує переходити до театралізованих ігор. Діти заздалегідь з вихователем заучують вірші, примовки, потішки, тексти, вибрані нею, навчаються водінню ляльок (настільних, площинних, пальчикових). Намагаються підібрати мовленнєвий матеріал, насичений дієслівною лексикою. Це дає можливість дітям легше показати різноманітні рухи персонажів. Крім того, тексти вибираються таким чином, щоб допомогти дітям повправлятися в ситуативному промовлянні, активізувати словник.

Ситуацію мовленнєвого спілкування можна ускладнити, ввівши в гру ляльку (Петрушка, Незнайка, Буратіно), яка допомагає перенести діалог зі сцени в аудиторію глядачів. Діти із задоволенням вступають в бесіду, знайомляться з новим персонажем, відгадують загадки, описують предмети, ляльку, яку їм пропонують розглянути. Лялька дозволяє ускладнити і рухи – окрім пальців діти починають активно працювати кистю.

На третьому етапі діти поступово опановують уміння відповідати на питання, пояснювати, розповідати без наочної опори на предмет або дію. Наприклад, цьому етапу роботи відповідає настільна гра, що театралізується, «Півник і котик»:

Зустрів півник kota і питає його:

— Котику, ти чому чорний?

— Лазив уночі в димар.

— А чому ти зараз білий?

— Я їв сметану з горщика.

— А чому ж ти сірим став?

— Мене пес у пилу качав.

— Так якого ж ти кольору?

— Я і сам цього не знаю.

Питання формулюються таким чином, щоб відповідаючи на них, діти використовували ті знання та уявлення, які вони уже здобули. Наприклад.

✓ Чому кошеня вилізло із димаря чорним? (Забруднилося в сажі, тому що труба від диму чорна).

✓ Чому він став білим? (Сметана біла, шубка забруднилася в сметані, сметана прилипла до шубки.)

✓ Чому він став сірим? (Пил сірого кольору.)

✓ Якого кольору котик насправді? (Смугастий? Чорний? Білий? Плямистий? Рудий? і т. д.)

- ✓ Що треба зробити, щоб взнати справжній колір котика? (Треба його вимити.).

На четвертому етапі автор пропонує переходити до складнішого виду театралізованих ігор – ігор з ляльками-маріонетками. Він дає дітям можливість ходити разом з лялькою по сцені, групі або залі, самостійно виконувати різні рухи, орієнтуватися в просторі, активізувати мовлення складніших діалогів, ніж раніше.

У театралізованих іграх у цікавій для дітей формі можна вирішувати різні мовленнєві завдання. Наприклад, для театру на фланелеграфі можна запропонувати такий текст:

- Відповідай мені, квітко, ти хто — «він» чи «вона»?
- А я, братику-джмелику, і сам не розумію.
- Як це не знаєш? Ось, наприклад, конвалія — «вона».
- Це конвалія.
- А ось, наприклад, тюльпан — «він».
- Так, це тюльпан.
- А ти хто такий?
- Я-то? Та я, джмелику, іван-та-мар'я.

(Л. Воронкова)

Після чого дітям ставляться питання «Хто ж ця квітка – «він» чи «вона»?» (І він, і вона.) Аналогічно, діти визначають рід іменників-квітів, позначають назви їх кольорів: пролісок, ромашка, конвалія, кульбаба, мати-й-мачуха дзвіночок.

На п'ятому етапі роботи автор пропонує «оживити» картини («Комахи за чаюванням», «Звірі на уроці» та ін.) – придумати діалог і розіграти його у будь-якому вигляді театру. Практикує вона і гру «Оповідачі», у ході якої діти складають казки, які потім самі ж інсценують.

Для кращої організації і проведення театралізованих ігор Гончарова Н. Т. радить пам'ятати такі правила:

- ✓ Гра, що театралізується, повинна стати частиною заняття або режимного моменту.
- ✓ Проводити такі ігри треба систематично.
- ✓ Вибирати і розподіляти мовленнєвий матеріал відповідно до можливостей дітей.
- ✓ Через різні види театру слід розвивати у дітей дрібну і загальну моторику.

- ✓ Підбирати ігри для театралізації на перших трьох етапах роботи за схемою «логопед – діти», на останніх двох «дитина – діти» (логопед виступає у ролі посередника, ненав'язливого режисера).

- ✓ Театралізовані ігри доцільно використовувати і як засіб для подолання логофобії.

Висновки. Таким чином, зважаючи на те, що гра є найбільш доступним і цікавим для дитини дошкільного віку способом переробки та вираження вражень, знань, емоцій (А. В. Запорожець, А. Д. Лоєнтєв, О. Р. Лурія, Д. Б. Ельконін), використання театралізованих ігор є доцільним і необхідним методом у комплексній методиці корекції такого важкого мовленнєвого порушення як заїкання. Театралізована гра сприяє:

- ✓ емоційному розвитку дитини (діти знайомляться з почуттями, настроями героїв, освоюють їх зовнішні прояви, усвідомлюють причини того чи іншого настрою);
- ✓ удосконаленню діалогів та монологів, засвоєнню виразності мовлення;
- ✓ зменшенню фіксованості на власні мовленнєві патології;
- ✓ самовираженню та самореалізації дитини, яка заїкається;
- ✓ оволодінню технікою мовлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вінокурова О. В. *Особливості самооцінки дітей молодшого шкільного віку із заїканням* / О. В. Вінокурова, С. М. Вінокурова // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка, Ч .II, 2011. – № 14 (225). – с. 91-96.
2. Гончарова Н. Т. *Театралізовані ігри в корекції заїкання: із опыта роботи* / Н. Т. Гончарова // Дошкольное воспитание, 1998. – № 3. – с. 82-84.
3. Чистякова М. І. *Психогімнастика* / М. І. Чистякова – Москва, Просвещение, 1990.
4. *Логопедія. Підручник, друге видання, перероблене та доповнене. За ред. М. К. Шеремет.* – К. Видавничий Дім «Слово», 2010. – 672 с.